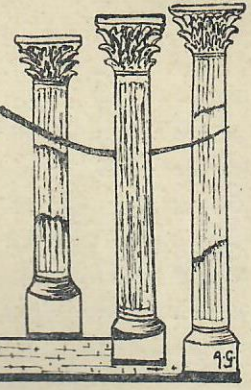

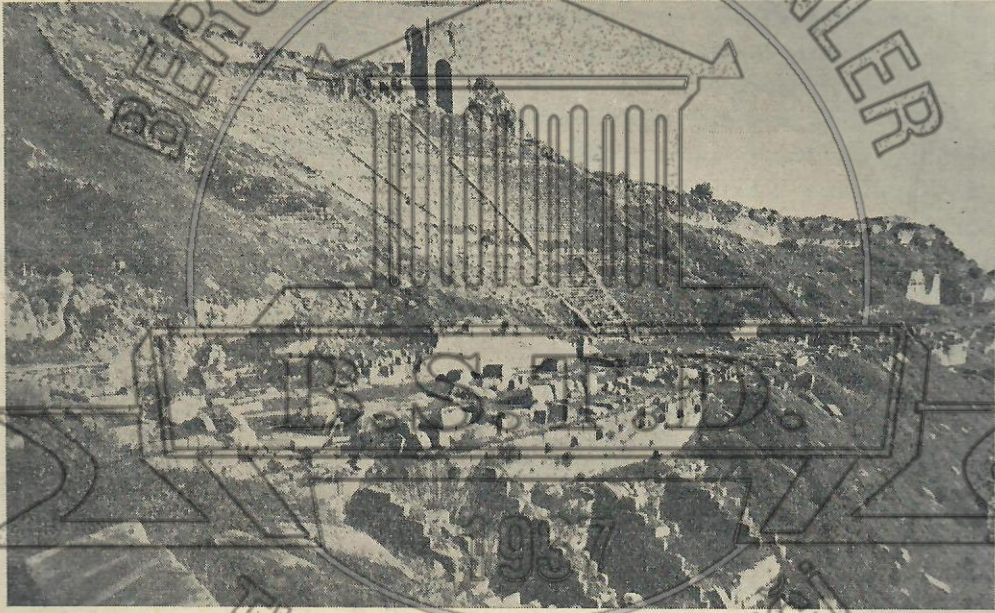
Bergamayı Sevenler CEMİYETİ Bülteni

YIL: 1960

ŞUBAT - MART

SAYI: 2

AKROPOL TİYATROSU

TRAYAN mabedinin gölgesinde Bakûs (Diyanisos) mabedi eşsiz bir ahenkle muhteşem bir tablo teşkil ediyordu. Bakûs mabedinin hemen yanbaşındaki (15.000) kişilik Akropol tiyatrosu bütün ihtişamı ile dünyanın en dik Açık hava tiyatrolarından biri olarak Bakırçay havzasına nazır bir kısımda yer almıştı. Bergama krallığının Akropol tiyatrosunda ve diğer tiyatrolarında bayram günlerinde kahramanlar, memlekete hizmet etmiş büyükler için yazılmış şiirler, destanlar okunur, (SOPHOKLES) in trajedileri oynanırdı.

KERMES'İN TARİHİ

24 senedir arası yaşatılan ve git-tikçe bir Kültür, Folklor ve Turizm kaynaşması halini alan Bergama ker-mesinin tarihinden bahsedebiliriz artık. 24 yıl bir çeyrek asır demektir. Bu sebeple bu günkü gençlik bunun ilk doğuşundaki maksadı ve ilk yıllardaki tezahür ve telâkkileri, tekâmül şekil ve silsesini öğrenmek isterler tabii. İşte bu maksatla kermesin ta-rihçesini kısaca yazmağı tasarladım.

Bergamada 1878 de Akropolisde başlamış olan kazılarda toprak altından çıkan 2 bin yıl evvelki hayat ve me-deniyete ait eserler meraklıların dikka-tini az çok Bergamaya çekmeğe başla-mış ise de henüz turisrtler gelmiyordu Cumhuriyet devrinden sonra Asklepi-ondaki kazılardan çıkan eserlerin zen-ginliği ilgiyi çoğalttı. Fakat bu alâka yalnız Alman'ların kendi matbuatında-ki neşriyatını takip eden ecnebler arasında uyanıyordu.

Bergamanın tâlihi olarak o zaman-lar Osman Bayatlı'nın müze müdürü olup bu işe kendini vakfederek neşri-yata başlaması üzerinedir ki Türk mû-nevverleri de Bergamadaki eski eser-le alâkadar olmağa başladılar.

Diyebilirim ki Türkiyede Cumhu-riyet devrinden sonra turizmi teşvik edici neşriyat ve turistleri celbedecek hareketler ilk Bergamada başlamıştır. Her ne kadar bu hareketlerin kermes adı ile ve muayyen bir programla teş-kilâtlanması 937 yılında olmuşsa da, ondan evvel Türkocağı ve Halkevi ta-rafından buna benzer, daha basit, da-ha sade olmakla beraber sonradan bu teşekkülü doğuran gösteriler yapılmış, geziler tertip edilmiş ve bazı eserler

neşredilmişti.

Meselâ fırsat düştükçe ve bilhassa düğünlerde, Millî bayram günlerinde Millî oyunlar, cop, cirit, kalkan gibi oyunlar oynatılıyordu.

1937 yılı iptidalarında bir gece Hal-kevinin küçük salonunda İzmir Valisi

Bergamayı Sevenler Cemiyeti
Bşk. (Avukat)
HALUK ÖKEREN

Bay Fazlı Güleç'in et-rafında toplanmıştık. Fazlı Güleç maiyyet

memurluğundan sonra Bergamada Na-hiye müdürlüğü ve kaymakamlık yap-mış olduğu için hepimizle tanışır ve Bergamayı çok severdi. Misafir bulun-duğu o gece de dostlarından müteşek-kil topluluğa hitabederek Bergamada sene de bir defa bir bayram yapıp muntazam bir programla bütün millî oyunlarımızı, kadın erkek mahallî kı-yafetlerimizi göstermenin faideli olaca-ğı fikrini ortaya attı. Fazlı Güleç'i sevdiğimiz ve düşüncelerini beğendiği-miz için teklif hemen tasvip edildi.

O gece programın esasları tesbit edilerek bir komite kuruldu. Bu Te-sekkülün az çok resmîyete bürünmüş olması için resmî vazifelilerden teşkil edildi. Biz serbest meslek sahipleri de komiteyi takviye ve her sahada yar-dım etmeyi vaad ettik, sonuna kadar elbirliğiyle çalışıldı. İlk komite şu zat-lardan ibaretti :

Kermes Komitesi Başkanı
Kaymakam Kâmil Sapsmaz
C. H. P. Başkanı Hamdi Arıkan
Belediye Reisi Nafiz Özçelik
Halkevi Başkanı Fehim Kâmil Ergin
Müze Müdürü Osman Bayatlı
Tahrirat Kâtibi Rıza Dinçer
Evkaf Memuru Faiz Tunçer
Halkevi İdare Me. Lütfullah Denizler
Devamı 8 nci sahifede

B E R G A M A

— II —

Müze Müdürü
İHSAN DİRİM

Bergama milâddan önce ve ikinci yüz yıllarda Hellenizm kültürünün kaynağı olmuş ve «Hellenittik âlemin Atinası» diye anılmıştır.

Dünya medeniyet tarihinde ön plânda yeri olan Bergama insanlığın rüyasını gördüğü bir memleket, güzel sanatlar alanında erişilmez bir varlıktır.

Bergamayı taşı, toprağı, her şeyi ile sevmek mümkündür. Kanaatımızca Bergamayı bilhassa tarihî varlığını sevmek, istikbalin Bergaması için kaçılmaz bir hakikat ve Bergamalıları için başta gelen bir vazifedir. Bergamayı mütalâa ederken tarihi değerlerini bir meşale olarak elde tutmanın şart olduğunu düşünerek, bilerek çalışmak biz Bergamalıları için zevkli, istifadeli bir konu olduğu gibi istikbalin Bergamasını milâddan önceki zirvesine ulaştırmak için en büyük bir mesnet teşkil edeceğine inanmamız lazımdır.

Bergamada yaşayan biz Bergamalılar şehrin içinde ve hemen kenarında toplanan tarihî eserlerini Şifa Yurdu (Asklepion)unu, bütün haşmetiyle bu günkü Bergamayı gölgede bırakacak Akropol'ü, dimdik ayakta duran Bazilikası (Serapion) Agoraları, jimnasları, kütüphanesi ve tiyatroları ile Bergama-

mayı sevmek ancak güzel ve tarihi Bergamamızın lâyık olduğu seviyeye ulaşmasına imkân vereceğine inanıyoruz.

Nüfusu 20 binden fazla olan bu günkü Bergama Milâddan önce kiralık devrinde yüz altmış bin'e yakın nüfusa sahip olduğu düşünülürse o zaman yukarıdaki mütalâamızın ne kadar yerinde olduğu kendiliğinden meydana çıkar.

Bergama Akropolü deniz seviyesinden 335 metre yüksekliğinde olup kuzeyi Madra dağına kadar uzanan bir sırta dayanmaktadır. Doğusunda Kestel (Ketios) deresi, batısında ise Bergama deresi (Selinos) akmaktadır. Bu iki dere şehrin sona erdiği, güney kısmında birleşmek suretiyle Akropol'ü çevrelemektedir.

Bakırçay (Kaikos) halen Bergamanın güneyinden akmakta ve Çandarlı körfezine dökülmektedir. Bir çok devirler geçirmiş bu l u n a n Bakırçayın son durumu bu merkezdedir.

Cumhuriyet devrinde işlahı yapılan Bakırçayın kapladığı saha bataklıktan kurtulmuş ve tarıma elverişli bir hale getirilmek suretiyle halkın istifadesi sağlanmıştır.

Bakırçayın menbaı Kırkağaç kazasının Galenbe bucağıdır.

14 MART

Bu yıl Tıbbiyenin kuruluş yıldönümü her yıl olduğu gibi Ege Üniversitesinde kutlanmıştır.

Ege Üniversitesinin an'ane haline getirdiği 13 Martta da Bergama Şifa Yurdu (Asklepion) da gerekli tören Sayın Ord. Prof. Dr. Muhiddin Erel başkanlığında havanın soğuk ve yağışlı olmasına rağmen yapılmıştır.

Hazırlanan programın Folklor ve diğer gösterileri havanın muhalefetinden tatbik edilememiştir.

Bergama Tarihi eserleriyle alâkalı Güzel Cümleler...

Bütün Tanrıların onuru için kutsal yer olan Asklepon (Ölüm Tanrısına kapalıdır.)

Asklepon'daki kitabelerden :

Sağlık yurdunun baş hekimi NIKOMEDİS büyük bir bilgin ve filozoftur. Yüksek bir idare adamıdır. Herkesin sevgisini kazanmıştır.

Ey Birinci sınıf şehir : FLAVION en büyük adamdı. O tanrı olmadığı için öldü. Sen onu unutma.

Bir mermer revak halinde yapılmış şimâl koridorunun nihayetinden her akşam LİR ve FÜLÜT sesleri yükselir. Burası Şifa yurdunun mermer tiyatrosudur. Bu müziği duyan beyaz gölgeler yavaş yavaş tiyatroya doğru yürürler ve mermer basamaklara otururlar.

Akropolde, eski zamanın dişili erkekli Tanrılarının hepsi için mabetler yapılmıştır. Bu mabetler birbirinden güzeldir. Kat kat tarasalar üzerinde inşa edildiklerinden asil bir güzellikte yükseliyorlardı.

Gençlik jimnazının üzerinde ZEUS'un iffetli ve kıskanç karısı HERA, onun sağında bereketin diş tanrısı DEMETER, onun üstünde nizam ve adaletin kendisi olan ZEUS, daha üstte de akıl ve hikmetin ve cengin diş tanrısı ATHENA mabetleri gözleri kamaştırıran birer sanat âbidesidir.

BERGAMA KÂĞIDI

(CHARTA PERGAMİNA)

MUHSİN YENİM
İzmir Müzesinde görevli

Zamanımızda parşömen diye anılan fakat Latinlerin «Chartae Pergaminae» adını verdikleri yazı maddesinin dünyada ilk olarak Bergama'da keşif ve imâli, Helenistik devrinin en kayda değer olaylarından biri olarak kendini gösterir.

Büyük İskenderin ölümünden sonra parçalanan imparatorluğun geniş ülkesinde bir çok krallıklar kurulmuş ve bu arada da Bergama, 150 yıl süren bir krallığın başşehri olmuştur. (M. E. 283-133)

Helenistik devrinde Bergama ve İskenderiye şehirleri en ileri medeniyet merkezleri haline gelmiş olmakla beraber birbirleriyle daimi rekabet halinde olmaları parşömenin keşfine sebep olmuştur. Şöyleki :

Bergama kraları, Akropol'ü yeniden tahkim ederek üzerinde tapınaklar, jimnazlar, tiyatrolar, saraylar, agoralar gibi mimarlık eserleri ve sanat abideleri meydana getirmişler, düşmanlarına karşı yeni yeni zaferler kazanarak krallığın hudutlarını Toros dağlarına kadar genişletmişler, çöken Elen dünyasından âlimlerin ve ünlü sanatkarların Bergamaya gelmesini sağlayarak unutulmaz şahaserler arasında bir de büyük bir kitaplık tesis etmişlerdir.

Bergama krallarından Eumenes II. (M. E. 197-159), babası Attalosun kurduğu bu kütüphanenin dünya çapında bir kütüphane olması için büyük gayretler sarfetmiştir.

Bu zamanda üzerine en kolay yazı yazılan madde papyrus'tu ve bu da Mısır'dan geliyordu. Bergama kütüphanesinin ileri hamlelerini kıskanan

Mısır kralı Ptolemaios (muhtemelen Ptolmaios V. Epiphanes, (205-181), papyrus'un Bergamaya ihracını yasak etti. Bu durum, Bergamalıları yeni bir yazı maddesinin keşfine sevk etmiş ve hayvan derileri (diphtherai) inceltirilip cilâlanmak suretiyle dünyada ilk parşömen Bergamada imâl edilmiş oldu.

Parşömenin papyrus'tan daha kullanışlı oluşu, kitap şeklinin ve kütüphanelerin inkişafına yardım etmiştir. Roma'da yapılan parşömen ve papyrus müsabakasında parşömen «İnsanlık durdukça dayanır» kaydı ile birinciliği kazanmıştır.

XVIII. yüzyıla kadar en çok kullanılan bu yazı maddesi, yerini şifondan, samandan, alfa bitkisi ve odun liflerinden yapılan çeşitli kalite kâğıtlara terk etmiş olmakla beraber bugün ancak arşivlerde muhafaza edilecek vesikalar ve resmî evrak için kullanılmaktadır.

Sayın

18-Mart-1960 Cuma günü akşamı saat 21 de Halk Eğitimi Merkezi salonunda Çanakkale zaferinin 45. Yıl dönümü münasebetiyle hazırlanan geceye sayın eşinizle birlikte şeref vermeniz rica olunur.

Bergama Halk Eğt. Heyeti Eski
Kaymakam V.
NECATİ GÜNDÜZ

— P R O Ğ R A M —

- 1- İstiklâl marşı, (Bando)
- 2- Açılış konuşması ve 2 dakika saygı duruşu (Binbaşı Ali Çakın)
- 3- Çanakkale zaferinin 45. Yıldönümü münasebetiyle konuşma, (Binbaşı Ali Çakın)
- 4- Şiirler,
- 5- Solo, Mandolinler, (Ortaokul Öğrencileri)
- 6- Himmetin Oğlu (Piyes I. II. Perde), (Ortaokul III. A. Öğrencileri)
- 7- Mandolin birliğinden parçalar, (Küçükler tarafından)
- 8- Himmetin Oğlu (Piyes III. perde)
- 9- Halk Türküleri (Ortaokul II. B. öğrencileri)
- 10- Bandodan Parçalar. SON

KALKAN OYUNLARI

Bergama - daki kalkancı- lığın durumu hakkında, eski kalkancı lar- dan O s m a n G ü d ü c ü h o c a ile konuştum. Bildiklerini şöyle anlattı.

1892 1958
Kırkağaç Bergama

1288 (1872) de Bergamada doğdum. Bergamada 12 yıl dört müderristen ders okudum.

1310 (1894) tarihlerinde Bergama- da okurken Karacaahmet medresesinin iç dairesinde kalkan dersleri veriliyor- du. Bende devam ettim. Birçok me- raklı talebe ve hariçten gençler vardı. Burada kalkan derslerini Konya'dan Bergamaya tahsile gelen hocazade Mustafa efendi veriyordu.

Hacı Yamağın Bahattin, Ak Meh- medin Molla Mustafa, bıçakçı Şükrü, Çerkez Osman hoca son zamanlara ka- dar yaşayan medrese ve kalkan arka- daşlarımdır. İçimizde Bahattin efendi en kıvrak ve tetik oynuyordu.

Bizden önce Şadırvanlı cami ima- mı hafız Süleyman efendi ve müezzini Madanzade Hafız Mehmet de güzel kalkan oynamakla ün salmışlardır.

Yine bizim gibi Bergamanın Kınık nahiyesine bağlı Poyracık kasabasın- dan da yıldırım cami imamı hafız Hü- seyin, yeni cami imamı Devenin hafız Ahmet, Arabacı Ahmet, Kadayıfçı Hü- seyin de Kırkağaçta okurken kalkan öğrenenlerdi. Bunlar 17 yıl önce birin- ci ve ikinci kermeste kalkan oynadılar.

Muhterem Müteveffa
OSMAN BAYATLI'nın
Cemiyetimize verdiği notlardan

Ben de 1312 (1896) tarihinde Kırk- ağaçta Tekeli Tahir efendi medresesin- de okudum. Bergamadan daha çok sa- yıda kalkan oynayan vardı. Bir çok maharetli kalkancılar bulunuyordu.

Müderrisler kalkan oyunlarını teş- vik ediyorlardı. Talebelerin bu suretle idmanını iyi karşılıyorlardı. Dügünler- de talebelerin kalkan oynamalarına izin veriyorlardı. Çalgı çalınmayan dü- günlere kendileri de geliyorlardı. Ho- calar bulunursa tüm tüm çalınarak ilâ- hilerle gelin alınırdı. Kalkan başlayın- ca tüm tüm dururdu. Çalgılı düğünler- de kalkan oynanırken ya köroğlu, ya- hut eygaziler havası çalınırdı. Bu su- retle kalkan daha ahenkli oynanırdı.

Talebelerin kendileri için kalkan ve kılıçları odalarında asılı dururdu. Kalkan oyunları talebe elbisesiyle oynanırdı. Fakat efe elbisesiyle de oynar- lardı. Ben de arkadaşlarım da kaç de- fa en güzel efe elbiselerini giydik ve oynadık. Ayakta kalın ve tulumbacı pabuç vardı. Başta fes ve abani sarık bulunurdu. Beldeki kuşak çok sıkıl- maz ve üstüne silâhlik kuşatılmazdı. Sallanmaların kolları arkadan birbirine bağlanır, bu suretle hareketler serbest yapılırdı. Zeybek elbisesi insana cesaret veriyor, daha gösterişli oluyordu.

Bıçak oyunları da oynanırdı. Bun- ları daha çok efeler talim ederdi. Bı- çağın yüzü ile dövüşmek namussuzluk sayılırdı. Tersile vurulurdu. Bir gün birisi bıçağın yüzü ile karşısındakinin bir tarafını kesmişti. «Onu anan karı

da yapar» diyerek kavgayı bıraktılar, hepsi onun üstüne çullandılar.

Bıçak oyunlarında insan kesmek, yüzmek yoktu. Orta oyunu mahiyetinde halkı eğlendirmek için yapılırdı. Deve oyunu (Hot hot), çingene oyunu, bebek oyunu, değirmenci oyunu gibi gece oynanan orta oyunlarına (Tehniye) de derlerdi.

Kalkan oyunlarında 2, 4, 6 kişi oynardı. Çiftler oynarken fırsatını bulursa diğer çiftlerden birisine de saldırırdı. Her hareket 3-4 defa takrarlanırdı için hiç bir düzensizlik ve yolsuzluk olmazdı. Bu ciheti Halit Öter de şöylece izah etti. Kalkancı sayısı 60-60 olunca düdükle idareye mecbur oldum dedi.

1 — Kalkan gösterilerine, ayakta bir hareket yapılarak başlanır ve hemen birbirine dönülerek kalkanlar çarpıştırılır. Ve kılıçlar da kalkanı tutan ele alınarak kılıçlar arasında el sıkılırdı. Bu hakkını helâl et demektir. (tıpkı pehlivanlarda olduğu gibi) Sonradan bunu Halit Öter oyunun sonuna

almıştır. Esasında başta yapılırdı. Sonradan katma bir şey değildir.

2 — Az kavisli kılıncın elden kaçmaması için kabzesi biraz dolgun olacak ve kabze ile kılıncın arasında bir muhafaza demiri bulunacaktır.

3 — Kılıncı elinden kaçıran veya kılıncı kırılan, yere çökerek arka arkaya çekilecek ve eline de ne geçirebilirse, taş, toprak, pabuç hasmının üstüne atacaktır. Bu suretle kendisini kalkanı ile koruyacaktır.

4 — Çiftler karşılıklı birbirlerine kılıncı atarlar ve tutarlardı. Bunu çok maharetle yaparlardı. Yalnız dikkat edilecek cihet kılıncı atarken ucu içe gelecek şekilde tutulacaktır.

5 — Kalkan oyunlarında çeşitli hareketler vardır. Sonunda selâm verilir. Kılıncın avucunun içinde bir öne bir arkaya çevrilir, sol b a c a k öndedir. Sonra altına alınır. Kalkan omuz hizasında tutulurken kılıncın kabzesi de başa doğru kaldırılır, bu suretle karşısındakiler selâmlanmış olur.

B.S.T.D.

1937

AKROPOL'DE DİNLENME EVİ

Akropol'ü ziyaret eden turistlerin dinlenmesi için Basın-Yayın ve Turizm vekâletince bu yıl bir dinlenmeevi yaptırılmasının programa alındığını memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Bu takdirde yazın sıcaklarında, kışın soğuk günlerinde de turistler Akropol'ü rahat rahat gezebilecekler ve yorulunca gazinosu bulunan bu dinlenmeevinde huzura kavuşacaklardır.

Kermes'in Tarihi

Baştarafı 2 nci sahifededir.

Komite, kermesin 22. Mayıs.1937 günü başlayarak bir hafta devam etmesini ve bu haftanın birer günü Kozak, Dikili ve Çandarlı'da yaşatılmasını esas prensip olarak kabul etti. Bir taraftan temsil için İstanbul Şehir tiyatrosu ile temasa geçmeğe ve otel, lokanta ve gazinolardaki müstahdimine servis işleri tekniğini öğretmek üzere Tokathyan oteli ve lokantasının şef garsonunu davet etmeğe karar verdi ve bir müddet sonra kurs açıldı. Oteller banyo tesisatı yapmak için icbar edildi. Bütün müesseselerin iç ve dış temizlikleri ele alındı. Ziyaretçilerden otellerde yer bulamayanların evlere misafir edilmesi için tertibat alındı. Ve ziyaretçilere eski eserleri gezdirmek için (Rehberler) kursu açıldı.

Kermes programı için de;

- 1- Millî oyunlar,
- 2- Kılıç - Kalkan oyunları,
- 3- Atlı cirit ve top oyunları,
- 4- At koşusu,
- 5- Ok atma,

maddeleri esas olarak kabul edildi. Ve bunların temini için geceli gündüzlü çalışmalara başlandı.

Sayın Vali Fazlî Güleç'in, sık sık Bergamaya gelip hazırlıkların bütün safhalarını takip ettiği gibi kermesin başlamasından itibaren sonuna kadar bir hafta müddetle Bergamadan ve kermes komitesinin başından ayrılmadı.

Bu sebeple ilk kermes pek şaşaalı ve ümidin üstünde bir başarı ile yaşatıldı. Cumhuriyet, Akşam, Vakit, Ulus, Yeni Asır, Anadolu, Sonposta gazeteleri bir hafta müddetle misafirimiz olan muharrirlerinin takdir dolu intibalarını ve oyunların fotoğraflarını neşrettiler.

Yalnız bu birinci kermeste temsil Halkevi salonunda, oyunlar da spor sahasında yapılmıştı. Akropol ve Asklepion'da yalnız geziler tertip edilmiş fakat hiç bir gösteri yapılamamıştı.

Kermesin sonunda, umumî efkârı 938 yılı kermesine hazırlamak üzere bir broşür (daha doğrusu kitap) neşredildi, bu kitabın içindeki yazılar şunlardır:

- 1- Kermes nedir? A. Yılmaz
- 2- Bergama kermesi nasıl doğdu? Lütfullah Denizer
- 3- Bergama kermesinin Halk terbiyesi bakımından faydası Halûk Elbe
- 4- Bergama Kermesinin Kozak günü Rahmi Balaban
- 5- Kozak sevmek Halûk Ökeren
- 6- Sağlık bakımından Kozak Dr. Mehmet Ergüven
- 7- Bergama Tarihine bir bakış Osman Bayatlı
- 8- Türk ve Millî Spor Rıza Dinçer
- 9- Bergamada tarihsel câmi ve mes-citler Faiz Tuncer

BERGAMAYI SEVENLER CEMİYETİ BÜLTENİ

Sahibi : Bergamayı Sevenler Cemiyeti adına
Cemiyet Başkanı Av. Halûk ÖKEREN
Neşriyat Müdürü : Av. Nejat ZOROĞLU
Basıldığı yer : **TEKNİK BASIMEVİ-İZMİR**

Beheri : **50** Kuruş
Altı aylığı : **3** Lira
Yıllığı : **6** Lira
İdare yeri : Bergama Hükümet Cad. No. 1
Cemiyet Merkezidir.